

Religies vertellen best eigen verhaal over opwarming aarde

Klimaatprof Mike Hulme kiest voor haalbare, niet voor utopie

Emmanuel Van Lierde

Het religieuze klimaatdiscours echoot teveel de stemmen uit de seculiere maatschappij. Dat vindt Brits hoogleraar klimaatverandering Mike Hulme die het milieuvraagstuk wil oplossen met een diverse aanpak waarin religies hun steentje kunnen bijdragen. Het is volgens hem een doeltreffender middel tegen de opwarming van de aarde dan het zoeken naar een universeel antwoord.

Mike Hulme is hoogleraar klimaatverandering aan de School voor milieuwetenschappen van de Universiteit van East Anglia in Norwich, Groot-Brittannië. De overtuigde anglicaan vond tijd voor een gesprek met Tertio toen hij op uitnodiging van het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen (UCSIA) even in ons land was. Met een kruisje op zijn jas gespeld, steekt Hulme niet onder stoelen of banken dat hij lid is van de Church of England.

Schepping

“Ecologie en religie zijn geen vreemden voor elkaar”, merkt Hulme op. “De grote spirituele meesters dachten na over het milieu en hebben er een boodschap over. Nadenken over de mens houdt in dat je ook nadent over zijn relatie tot de schepping, zijn plaats daarin en de verantwoordelijk die hij draagt. Al snel gaat het over de grote zinvragen: wat is de zin van de schepping, van het leven? Religies hebben een grote traditie in humaniteit en dat kan ons helpen bij de uitdagingen waar we voor staan. Wetenschap alleen volstaat niet om die uitdagingen aan te gaan en ik geloof er sterk in dat religies een eigen bijdrage te leveren hebben.”

Al maakt hij de kanttekening dat een instituut zoals de kerk trager in actie komt dan individuen. “Het duurt wel even vooraleer de religies hun stem verheffen voor het milieu, al zie ik daarin de jongste jaren verandering. De orthodoxen hebben met Bartholomeus een groene patriarch (zie Tertio nr. 599, nvdr) en onze aartsbisschop van Canterbury, Rowan Williams, liet van zich horen bij de top in Kopenhagen. Maar die religieuze stemmen zijn te veel een echo van de seculiere stemmen die eerder bestonden. Dat ontgoochelt me wat. Ik zou liever zien dat religieuze leiders vanuit hun traditie een eigen verhaal vertellen en niet zomaar napraten wat anderen beter en luider verkondigen. Als de kerk zegt dat de voetafdruk moet verlagen, zegt ze hetzelfde als de publieke opinie. Religies hebben toch een eigen boodschap over de zorg voor de schepping, over de onrechtvaardige Noord-Zuidverhoudingen en de nu noodzakelijke bekering, over ons geluk dat niet ligt in consumeren, maar in onze relaties, ook de relaties met natuur en dier.”

Ambivalentie

Hulme geeft toe dat zijn houding tegenover de klimaatverandering zeer ambivalent is. “Nu eens ben ik optimistisch omdat ik geloof in de grote veerkracht van de mens. De mens is altijd in staat om zichzelf heruit te vinden. Dat creatieve hangt voor mij samen met de scheppingskracht die we als

beeld en gelijkenis van God in ons dragen. Tegelijk steekt er een pessimist in mij. Als ik de situatie van de wereld zie, dan besef ik dat we de wijsheid niet hebben om zo'n complex probleem op te lossen. Ik balanceer tussen die twee houdingen, maar is dat dilemma niet typisch menselijk? En typisch christelijk, want de mens is wel beeld van God maar hij is ook getekend door de erfzonde en dat werpt een schaduw over ons bestaan."

Binnen de wetenschappelijke wereld mag er dan al een consensus gegroeid zijn dat de aarde opwarmt door toedoen van de mens, de klimaatverandering blijft een sterk gecontesteerd onderwerp. "Ook hier zie je die ambivalentie. Je kunt veel vraagtekens plaatsen bij de klimaatverandering. Om te beginnen is die zo oud als de mens zelf. Sinds de uitvinding van het vuur beïnvloeden we het klimaat en zoeken we ons te verwarmen als het koud is. De Grieken dachten al dat het land bewerken een invloed op het lokale klimaat had. De mens trachtte altijd het klimaat te sturen en desnoods zet hij artificiële middelen in opdat het zou regenen. Vandaar dat sommigen ervan overtuigd zijn dat de mens in staat is de opwarming van de aarde tegen te houden. Maar dat de mens elk deeltje van het universum beïnvloedt en zich als God gedraagt, maakt anderen net bezorgt. Wat voor de een de normaalste houding van de mens is, baart de ander grote zorgen", legt Hulme uit.

Symbooldossier

Hij beklemtoont het verschil tussen de fysieke realiteit en het symbolische idee. "De klimaatverandering is een symbool geworden van alle menselijke gedrag en van onze invloed op de planeet. Daardoor is dit zo'n beladen thema. Dit debat is geen zuiver wetenschappelijke en intellectuele kwestie meer. De emoties laaien hoog op. Het lijkt alsof we het met elkaar oneens zijn over wetenschappelijke bewijzen en we delen mensen op in ontkenners, sceptici en alarmisten, maar de onenigheid speelt zich af op een veel dieper niveau: dat van de ideologie. Net zoals je het verschil tussen een atheïst en een christen of tussen een socialist en een liberaal niet oplost met wetenschap, zo los je ook de verschillen tussen een ontkenner en een gelovige in het klimaatdebat niet op. Wetenschappelijke visies worden ideologisch gebruikt en de debatten wekken de indruk dat er een strijd gewonnen moet worden. Het is een politiek spel geworden over wat ons te doen staat."

Naïef optimisme

Hulme wenst de ernst van de situatie niet te minimaliseren. "De huidige klimaatverandering is van een andere orde dan het gat in de ozonlaag. Het gaat over een wereldwijde uitdaging met een invloed op lange termijn die alle domeinen van ons leven raakt: voeding, wonen, energie, transport, enzovoort. Daartegenover was dat gat in de ozonlaag klein bier. Toch dachten we lange tijd dat er ook voor dit probleem een eenvoudige oplossing bestond. We werden ons bewust van de klimaatverandering in het begin van de jaren negentig na de val van het communisme. Er heerste een groot optimisme na de Koude Oorlog en in die geest dachten velen dat een internationaal akkoord alles kon oplossen. We klampten ons vast aan een onhaalbaar Utopia."

De klimaatwetenschapper vindt na de mislukte top in Kopenhagen dat de tijd rijp is om het klimaatbeleid over een andere boeg te gooien. "Kopenhagen zou dé oplossing brengen. Het zou het historische keerpunt worden en Utopia realiseren. Dat moment getuigt van het typisch menselijke idealisme, maar de klimaatverandering is te complex om het met een eenvoudig verdrag aan te pakken. De CO₂-uitstoot wordt in elke cultuur door andere factoren veroorzaakt. CO₂-reductie

bewerk je niet met een uniforme maatregel, je moet oog hebben voor de dieselauto's, de ontbossing, de openhaardvuren waarop in vele landen nog wordt gekookt, de fabrieken. Er is niet één zaligmakende aanpak die wereldwijd geldig is. In plaats van de hele wereld op één lijn te willen krijgen, moet er ruimte komen voor meningsverschillen en voor een meervoudige aanpak van de klimaatverandering. We moeten afstappen van zo'n topdown klimaatakkoord en streven naar een creatiever en innovatiever beleid met oog voor de diversiteit van landen en continenten. We kunnen beter werk maken van vele kleine akkoorden.”